योः कष इति कषेर्णमुल् कषादिषु यथाविध्यनुप्रयोगः रुदन्तः रोदनं कुर्व्वन्तो वृंहितमन्युवेगा विवृद्धशोकवेगा वृहिवृद्धाविव्य स्य रूपम् रामवियोगशोकात् कारणात् क्षितिपालन्दशरथमुच्चैः कारं कृत्वा मृतं निधनं गतं आवेदयन्तः कथयन्तः अव्यये यथा भिप्रेताख्यान इति कृञोणमुल् एतद्यथाभिप्रेताख्यानमिति नी चैराख्यातुमभिप्रेतत्वात् उच्चैरावेदयन्ति ॥ ४९ ॥

भ० समूलकाषमित्यादि। ते रुदन्तोरामान्तिकं रामसमीपदेशं स मूलकाषं यथास्यात्तथा चकषुः पिष्टवन्तः भूमौ स्वशरीराघा तात्समूलस्य साधोभागस्य रामसमीपदेशस्य काषः पेषणं यस्मा दिति कषणक्रियाविशेषणं काषोघञन्तः समूलघातवत् चणम्वा। केचित्तु समूलं भूमेरधोभागमपि कषित्वा पिष्ट्वा पुनः पिष्टवन्त इति व्याख्याय चणमन्तस्य पूर्व्वकालत्वमाहुः अन्येतु णमन्तस्याच पृथगर्थाभावमाहुः तेन समूलकाषञ्चकषुः समूलं चकषुरित्यर्थः। कषबधे धां रूपं समूलमिति साकल्येऽव्ययीभावः मूलसहितमित्य र्थोवा किम्भूतास्ते वृंहितमन्युवेगा विवृद्धशोकवेगा वृहिवृद्धौ रामवियोगहेतुकात् शोकान्मृतं क्षितिपालं उच्चैःकृत्वा आवेदय न्तो ज्ञापयन्तः उच्चैःकारमिति अव्ययात् कृञोऽनिष्टकथने चणम् कारं विज्ञं किम्वा उच्चैर्यथास्यात्तथावेदयन्तः किम्भूतं क्षितिपालं कारं रामवियोगे प्राणवियोगकारित्वेनैव विज्ञलं कृकङ्विज्ञाने इत्यस्मात् कभावेऽमी इति वचनात् कर्त्तरि घञ्॥ ४९ ॥

चिरं रुदित्वा करुणं सशब्दं गोत्राभिधायं सरितं समेत्य। मध्येजलाद्राघवलक्ष्मणाभ्यां प्रत्तं जलं ह्यञ्ज लमन्तिकेऽपां॥ ५०॥